מפשרוניא [וכי מי עוד חכם שיודע להתיר דבר זה כמו רב חיננא] **דגברא רבה הוא** [שאדם גדול הוא] והתירו בחכמתו.

וטעמו של רב חיננא: כי **אמר לך, כי אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח, כשאין נאכל מחמת מלחו**, אבל **האי נאכל מחמת מלחו**, ולפיכך אין דינו כרותח.

והני מילי שהגוזל מותר, כשהיה **חי, אבל צלי בעי קליפה**, [ראה לעיל בהערה *55].

ולא אמרן שבצלי די לו בקליפה [רש"י], **אלא** בגוזל **דלית ביה פילי** [בקעים, מאירי; ובר"ח: כמין גומות].

אבל אית ביה פילי בגוזל הצלוי, שוב לא סגי ליה בקליפה, לפי שבולע דרך הנקבים וכולו **אסור** [רש"י חולין קיב א].(56)

ואי מתובל הגוזל **בתבלי** [תבלינים], הרי כולו **אסור** [ר"ח וב"י].

ומשום שהתבלין שנתבשל עמו מרכך אותו ונוח לבלוע, וכשנפל לכותח היה צמא לבלוע, ובלע [רש"י חולין; והר"ח כתב: כי אגב חריפות התבלין בלע], [ראה הערה (57)].

* * *

אמר רב:

בשר שחוטה שמן שצלאו בתנור אחד **עם בשר נבילה כחוש**, אפילו היה כל אחד מהם בשפוד נפרד ורחוקים זה מזה, הרי בשר השחוטה **אסור**. עו-ב

כלומר: לא מיבעיא אם היה בשר הנבילה שמן, ובשר השחוטה כחוש, שנאסר בשר השחוטה, כי הבשר השמן מוציא ריח, והוא נכנס בבשר שעמו בתוך התנור, ואוסרו.

אלא אפילו היה בשר הנבילה כחוש שאינו מוציא ריח, הרי אסור בשר השחוטה אם היה הוא שמן.

ומאי טעמא, כי **מפטמי אהדדי** [מפטמין הן

לעיל בהערה (50) — דנראה בהדיא שסובר כשיטת התוספות, וכפי שנתבאר לעיל.

56. א. בבית יוסף סוף סימן צ"א הביא בזה מחלוקת הראשונים, אם בצלי מיירי או אף בחי.

ב. בלשון הטור והשולחן ערוך סוף סימן צ"א משמע, שאין דין זה אמור אלא כשנפל לכותח מליח, ואף שנאכל הוא מחמת מלחו; אבל הדרישה כתב בדעתם, כי אפילו אם לא היה מליח כלל, אסור; וכן כתב הש"ך.

57. בבית יוסף סוף סימן צ"א, כתב, דנראה מדברי רש"י דאית ביה פילי ומתובל בתבלין "אצלי קאי, כלומר, ואם צלי הוא ואית ביה פילי בלע טפי וכולו אסור, דכיון דאית ביה תרתי לגריעותא, חדא דצלי **רותח** הוא, ועוד, דאית ביה פילי בלע טפי, ואי נמי **צלי ומתובל** בלע טפי".

מבואר דמבין בדברי רש"י, דמיירי כשהיה הגוזל המתובל רותח; אמנם ברש"י שלפנינו כתב בהדיא לענין מתובל בתבלין, דהגוזל צונן היה.

ואם נפרש בדעת רש"י [ודלא כהבית יוסף ראה הערה (*55) לעיל], דצלי בסוגיין היינו צונן, יש להעמיד דברי הבית יוסף דמתובל בתבלי היינו שהיה צלי ומתובל, אלא שצלי אינו רותח אלא צונן.

ובש"ך בסימן צ"א סקכ"א הבין אף הוא בדעת רש"י דצלי היינו רותח, אבל משמע מדבריו בדעת רש"י, שלא מיירי שהיה גם צלי וגם מתובל, אלא שהיה צונן ומתובל.

זה את זה], הריח היוצא מן הבשר השמן נכנס בבשר הכחוש ומפטמו, ושוב יוצא מן הכחוש ריח לבשר השמן, ואוסרו.(58)

וטעמו של רב, משום דסבירא ליה: ריחא מילתא היא.(59)

ולוי אמר:

אפילו בשר שחוטה כחוש שצלאו עם בשר נבילה שמן, הרי זה **מותר**, כי אין הריח היוצא מן הנבילה ונכנס בשחוטה — אוסרו.

ומאי טעמא? כי **ריחא בעלמא הוא**, **וריחא לאו מילתא היא**.(60)

עביד לוי עובדא בי ריש גלותא [עשה לוי הוראה למעשה בביתו של ריש גלותא] **בגדי** כחוש **ודבר אחר** [חזיר] שמן, "שנצלו בתנור

---

58. ראה ביאור נרחב יותר בדברי הגמרא, בלקוטי רבינו עקיבא איגר לסוגיא זו אות ה'; וראה עוד שם באות י', ביאור בלשונו של רב "דאמר: בשר שחוטה שמן וכו', דהוה ליה למימר "אפילו" בשר שחוטה שמן, ובדרך "לא מיבעיא" בשר נבילה שמן אלא אפילו בשר שחוטה שמן".

59. ביאר בקהלות יעקב הנדמ"ח סימן נ"ז [ודבריו שם הם בביאור דברי הרי"ף; וכעיקר שיטתו של הרי"ף פסק רש"י בסוגיין, וכן בשולחן ערוך יו"ד סימן ק"ח]:

"הא דלרב **ריחא מילתא**, אינו דהריח עצמו אסור כטעם של איסור הנבלע בהיתר, אלא ענין ריחא מילתא לרב, הוא משום שכל קליטת הריח הוא על ידי **משהויין ממשות שנכנס לתוכו** ועל ידי זה קלט הריח". ואותו משהו אסור אפילו בנבילה שאין איסורו אלא באכילה ולא בהנאה, כי אין זה הנאה בלבד אלא אכילה, וכמו שביאר והוכיח כל זה שם.

עוד ביאר שם בשיטת הרי"ף: כי בטעם הדבר **שאין "משהו" זה בטל בששים**, יש לחלק בין ריח בשר שנכנס בבשר אחר ואין ריחו מורגש [כגון בשר נבילה בבשר שחוטה], לבין ריח מורגש [כגון ריח יין שנכנס בפת, בסוגיא לקמן].

והיינו: במקום שריחו מורגש, אין אותו משהו בטל משום "**שניכר דאותן משהויין איתנייהו כאן**, דהא מריח ריחן; ואפילו איסור שנתערב וניכר על ידי מראיתו בלבד מחשב "ניכר" כדאיתא בירושלמי וכו'".

ובמקום שאין ריחו מורגש, הטעם שאינו בטל הוא משום דרב הולך בזה לשיטתו בכל מקום ש"מין במינו אינו בטל", ראה שם באריכות בביאור שיטת הרי"ף.

60. כתב הרי"ף בחולין, כי אף לוי מודה שיש לריח תורת "משהו" איסור. [ומטעם זה כתב הרי"ף: כי במקום שאפילו משהו שאינו ניכר אינו בטל כגון בדבר שיש לו מתירין דקיימא לן: אפילו באלף לא בטיל, הרי שאף לוי יודה כי הריח אוסר, כי אף שאינו אלא כ"משהו" הרי בדבר שיש לו מתירין אפילו משהו אסור].

וביאר שיטתו בקהלות יעקב שם: אף דלרב נמי אינו אלא משהו כדמוכח ברי"ף, ואם כן במה נחלקו, ולמה זה אוסר וזה מתיר?! אלא שבכך הוא שנחלקו:

דעת רב: אותה ממשות שנכנסה איסור גמור הוא, אלא שיש לדון לבטלה כשאר איסורין שהן בטלים בששים, ולפיכך כל שהריח מורגש וניכר או שהוא מין במינו לדעת רב עצמו אין הריח בטל, וכפי שנתבאר בהערה לעיל.

דעת לוי: כל ריח אפילו כשאי אפשר לדון בו תורת "ביטול" ככל שאר איסורים, כיון שניכר הוא, לעולם אין אנו חושבים אותו אלא כ**משהו איסור שאינו ניכר**, ולפיכך, אם היה דבר שיש לו מתירין שאפילו משהו שאינו ניכר אסור בו הרי הוא אסור, ובשאר איסורין הרי הוא מותר.

ובא מעשה לפני לוי והתיר" [רש"י], כי ריחא לאו מילתא היא.(*60)

מיתיבי ללוי הסובר ריחא לאו מילתא היא:

מהא דתניא: **אין צולין שני פסחים** של שתי חבורות **כאחד, מפני התערובת**, וכדמפרש ואזיל.

מאי לאו, מפני "התערובת", היינו: **תערובת טעמים**, שנכנס טעם פסח של חבורה זו בפסח של חברתה, ונמצא נאכל טעם פסח של חבורה אחת לחבורה אחרת, ואסור, שהרי אין הפסח נאכל אלא למנוייו.

הרי למדנו: שאותו טעם שאינו אלא ריח בעלמא, מילתא הוא, ואסור להאכילו שלא למנוייו, **וקשיא ללוי**?!(61)

ודחינן: **לא** כאשר אמרת לפרש "תערובת", דהיינו תערובת טעמים!

אלא משום כך הוא שאסור, **מפני תערובת גופים** [גוף הפסח ולא טעמו], כי יש לחוש שמא יתערבו הפסחים ויחליפו ליתן פסח של חבורה זו לחברתה, ולא יקיימו מצות פסח, ועוד, שנמצא הפסח נאכל שלא למנוייו.

ומסייעינן פירושנו: **הכי נמי מסתברא, מדקתני בסיפא** דברייתא: אין צולין שני פסחים "**אפילו גדי וטלה**".

והרי: **אי אמרת בשלמא** לפרש **מפני** תערובת **גופין, היינו דקתני** חידוש בברייתא, **שאפילו גדי וטלה** אסור, כי אף שחשש רחוק הוא שיבואו להחליפם כיון שהמינין שונין, מכל מקום אסור, שמא לא יתנו לבם שכל חבורה נטלה מין שאינו שלה.(62)

אלא אי אמרת לפרש **מפני תערובת טעמים**,

---

*60. מלשון רש"י שכתב "ובא מעשה לפני לוי והתיר" דמשמע בדיעבד ולאחר מעשה, למדו התוספות בשיטת רש"י כי אף לוי לא התיר אלא בדיעבד אבל לכתחילה אסור, מהרש"א; ובתוספות חלקו על רש"י, וסבירא להו כי אף לכתחילה מתיר לוי; ושיטת הרי"ף בחולין פרק גיד הנשה כרש"י, ודקדק כן מלשון הגמרא "שצלאו" דמשמע דיעבד.

61. א. ואם תאמר: והרי לו יהא שריחא מילתא היא, הרי אינו אלא משהו ויש בו דין ביטול [וכפי שנתבאר בהערה (60) לעיל], והרי שני פסחים אלו אסור לצלותם כאחד אפילו כשהיו מאותו מין [וכמבואר בהדיא בהמשך הסוגיא], ואם כן למה לא יתבטל ריח הפסח האחד במשנהו?!

ויש לומר: או שנפרש כי יהא מוכח מכאן שברייתא זו סוברת כמאן דאמר: "מין במינו לא בטל"; או שנפרש, על דרך שכתב בקהלות יעקב שם: כי אסור לצלותם כאחד, משום דקיימא לן: "אין מבטלין איסור לכתחילה". וכבר הזכיר הצל"ח סברא זו לענין סוגייתנו; וכן הזכירה רבינו עקיבא איגר בליקוטים הנדפסים לדף זה אות י"א.

ב. תמהו התוספות על שיטת רש"י [והר"ן בחולין על שיטת הרי"ף] שאף לוי לא התיר אלא בדיעבד, דאם כן מאי קשיא ללוי, והרי אף לוי מודה שאסור הוא לכתחילה?!

וראה ישובו של רבינו עקיבא איגר במערכה הנ"ל אות י"ב; וישוב אחר בשפת אמת; וישוב אחר בקהלות יעקב שם.

62. כן פירש רש"י; אבל הר"ח כתב טעם

תיקשי, מה חידוש יש בדבר שאסור ליתן בתנור אפילו גדי וטלה?!

הרי: **מה לי גדי וטלה, מה לי גדי וגדי**, אם משום בליעת טעמים אנו אוסרים?!

אלא על כרחך טעם הברייתא: מפני תערובת גופין.(63)

והואיל וסייענו פירושנו הדר מקשינן לרב:

אלא מאי, על כרחיך — מדקתני "אפילו גדי וטלה" — **מפני תערובת גופין הוא דאסור, אבל תערובת טעמים שרי!**

ואם כן, **לימא תיהוי תיובתיה דרב** הסובר ריחא מילתא היא, כי הרי לדעתו אף מפני תערובת טעמים יש לאסור?!(64)

אמר משני **רבי ירמיה: הכא** — בברייתא שאמרו "ואפילו גדי וטלה" [רש"י] — **במאי עסקינן:**

כגון שצלאן בתנור אחד **בשתי קדירות**, וכל כי האי גוונא אין נכנס ריח הפסח האחד במשנהו, ולפיכך אין איסורן אלא מפני תערובת גופין, וכדמפרש דברי הברייתא ואזיל.

וקודם שמפרשת הגמרא פירוש הברייתא לפי תירוץ זה, מתמה עלה:

וכי **בשתי קדירות סלקא דעתך** לפרש הברייתא?! וכי צולין פסח בקדירה [רש"י].

אלא אימא: צלאן בתנור אחד **כעין שתי קדירות**, שצלאן בשני שפודים בתנור אחד, אבל הפסיק ביניהם בתל גדול של גחלים או של אפר, ואין הריח נכנס מפסח זה לפסח האחר.

והכי קאמר בברייתא:

אין צולין שני פסחים כאחד מפני [ה]**תערובת**; ומפרש: **מאי תערובת**? היינו **תערובת טעמים.**

ואפילו צלאן **כעין שתי קדירות** שאי אתה יכול לאוסרן מטעם זה, **דהא ליכא תערובת טעמים**, הרי זה **אסור משום תערובת גופין.**

האיסור בגדי וטלה, גזירה גדי וטלה אטו גדי וגדי.

63. הקשה הצל"ח: והרי חידוש יש בגדי וטלה, שאילו גדי וגדי אף שאינו אלא משהו הרי הוא אסור דמין במינו לא בטל; אבל גדי וטלה לא שמענו שיהא חשוב הריח כמו נותן טעם שאינו בטל בששים, ראה שם.

ואם תאמר, כי דבר זה פשוט הוא שהרי ריחו ניכר ואינו בטל; עדיין יש להעיר בלשון הגמרא "מה לי גדי וטלה מה לי גדי וגדי", והרי אדרבה אם טעם האיסור הוא מפני תערובת הטעמים וריחא מילתא היא, אם כן יותר יש לאסור כשהיו הפסחים גדי וטלה, מאשר אילו היו גדי וגדי; כי כאשר הפסחים הן ממין אחד ואין מורגש הטעם, אי אתה יכול לדון לאוסרם אלא לדעת הסובר: מין במינו לא בטל, או משום איסורא דרבנן ד"אין מבטלין איסור לכתחילה", וכפי שנתבאר בהערה (61) לעיל. ואילו כשאינם ממין אחד, הרי הם אסורים — אם ריחא מילתא היא — מעיקר דין תורה לכולי עלמא, כי הרי הטעם של מין זה מורגש במשנהו ואינו בטל וכפי שנתבאר לעיל.

64. תמהו התוספות: מאי קושיא, הא דאסר מפני תערובת גופים היינו היכא דשניהם כחושים דליכא תערובת טעמים, ולא יישבו. וראה מה שכתב רבינו עקיבא איגר במערכה שם אות י"א.

ולא סוף דבר שאנו אוסרים בצליה כעין שתי קדירות, בגדי וגדי ומפני תערובת גופין, אלא **אפילו גדי וטלה** נמי אסור, כי אף בשני מינין יש איסור משום תערובת גופין, וכפי שנתבאר.

אמר רב מרי: מחלוקת זו של רב ולוי אם ריחא מילתא או לא, **כתנאי** היא שכבר נחלקו בה:

דתנן: **הרודה פת חמה** מן התנור **ונתנה על פי חבית יין של תרומה**:

רבי מאיר אוסר את הפת באכילה לזרים, מפני שריח היין נכנס בפת כשהיא חמה.

ורבי יהודה מתיר, כדמפרש ואזיל טעמיה.

ורבי יוסי מתיר בפת של חיטין, ואוסר בפת של שעורים, מפני שהשעורים שואבות את ריח היין, אבל לא החיטין.

מאי לאו כאשר אמרנו, כי **תנאי היא** דפליגי בריחא מילתא:

דמר רבי יהודה **סבר**: **ריחא לאו מילתא היא** ולפיכך מותר.

ומר כלומר רבי מאיר ורבי יוסי **סבר**: **ריחא מילתא היא**, אלא שנחלקו בפת של חיטין אם נשאב ריח היין לפת.

ומסקינן: **ללוי** הסובר ריחא לאו מילתא היא, הרי **ודאי תנאי היא** שנחלקו בדבריו, כי רבי מאיר ורבי יוסי חלוקים עליו; ואם יש תנא הסובר כמותו, הרי שרבי יהודה בלבד הוא שסובר כמותו.

אבל **לרב** האם **נימא תנאי היא**, האם מוכרח הוא שרבי יהודה חלוק על רב, וסובר: ריחא לאו מילתא היא?

אמר לך רב: לעולם, **דכולי עלמא** מודים **שריחא מילתא היא**.

שהרי: וכי **לאו איתמר עלה דהחיא** משנה, שלא נחלקו התנאים אלא אם נכנס ריח היין בפת או לא?!

וכדאיתמר: **אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש**:

בפת חמה — בין של חיטין בין של שעורים — **וחבית פתוחה, דברי הכל אסור**, מפני שנכנס ריח היין בפת, ולכולי עלמא ריחא מילתא היא.

בפת צוננת וחבית מגופה [סגורה עם מכסה], **דברי הכל מותר** ואפילו בשל שעורין, כי אין ריח היין יוצא מחבית סגורה לכולי עלמא כשאין הפת חמה ושואבת.

לא נחלקו התנאים **אלא**:

א. **בפת חמה וחבית חתומה.**

ב. **בפת צוננת וחבית פתוחה.**

ויסוד מחלוקתם היא, אם נכנס ריח היין בפת באופן זה, שרבי מאיר אוסר בכל פת, ורבי יהודה מתיר בכל פת כי אינו שואב, ורבי יוסי מחלק בין פת של חיטין לפת של שעורים, מפני שטבע השעורים לשאוב.

וכיון שכן, דלכולי עלמא במקום שנכנס ריח היין בתרומה אסורה הפת, הרי כולי עלמא מודו בבשר נבילה ושחוטה שהשחוטה אסורה, וכדעת רב.

שהרי: **הא** — בשר שחוטה ונבילה שצלאן כאחד בתנור — **נמי, כפת חמה וחבית פתוחה** — שהריח נכנס בפת לכולי עלמא

— **דמיא**, כי בבשר נבילה ושחוטה ודאי נכנס ריח מן הנבילה לשחוטה כשהן נצלין כאחד בתנור, ואם כן, לכולי עלמא: אסור.[65]

תני רב כהנא בריה דרב חיננא סבא:

פת שאפאה עם צלי של בשר **בתנור, אסור לאכלה בכותחא** שיש בו חלב, הואיל וקלטה הפת ריח מן הבשר.

ההיא ביניתא [דג] **דאיטווא בהדי בישרא** [נצלה עם בשר בתנור], **ואסרה רבא מפרזיקיא למיכליה בכותחא** [אסר רבא לאכול דג זה עם כותח שיש בו חלב], משום ריח הבשר שנקלט בדג.

מר בר רב אשי אמר: אפילו לאכול אותו דג שנצלה עם הבשר **במילחא** [במלח], **נמי אסורה** מאחר שקלט הדג מריח הבשר, **משום דקשיא** [מסוכן] אכילת בשר ודג כאחד **לריחא** [ראה הערה[66]] **ולדבר אחר** צרעת.[67]

מתניתין:

קרבנות היחיד או אפילו קרבנות הציבור

---

65. בקהלות יעקב שם, הביא, שבאופן שנאסר פת על גבי חבית של תרומה [לכל תנא כפי שיטתו], הוא הדין, שהיין מכשיר את הפת לקבל טומאה, ואם היה היין טמא הרי הוא מטמא את הפת; וכתב להוכיח מזה שענין ריחא מילתא הוא משום ממשות שנכנס בו, שהרי לגבי הכשר וטומאה פשיטא ופשיטא שאינו תלוי כלל בבליעת טעם אלא בממשות, דאינו מוכשר אלא אם כן נגע בו ממשן של משקין, וכן אין נטמא זה מזה אלא בנגיעת ממשו, וכיון דטעמא משום ריחא מילתא [כדמוכח בסוגיין] מוכח לפי זה דענין ריחא מילתא הוא משום ממשות שנכנס בו, ואותן משהויין שמחמתן קלט הריח נבלעים בו, עכ״ד.

אמנם בפרי חדש סימן ק״ח סקי״ח הקשה על דברי הגמרא, שהרי ענין פת וחבית הוא ממשות וכמו שהוכיח בקהלות יעקב, ואילו ענין ריחא מילתא דבר אחר הוא; ובחידושי מהר״ם שיק לפסחים הנדמ״ח, יישב קושיית הפרי חדש כהבנת הקהלות יעקב; וראה עוד בחידושי חתם סופר בסוף הספר בסוגיא דריחא מילתא, שהביא גם בשם שער המלך להקשות כקושיית הפרי חדש, ראה שם בד״ה אמר רב מרי כתנאי.

66. לא מצינו למפרשי הגמרא שיפרשו כוונת הדברים, ובשולחן ערוך לא הזכיר ענין זה כלל אלא הצרעת בלבד.

67. רש״י פסק כלוי דריחא לאו מילתא, מכח סוגיא דעבודה זרה שנחלקו בדבר זה אביי ורבא, והלכה כרבא בכל מקום שנחלק עם אביי. וכן פסק הר״יף בפרק גיד הנשה והכי קיימא לן, ודלא כהתוספות והר״ח שפסקו כרב.

והוסיף הרי״ף שם: דמסוף שמועה זו אין להוכיח דהלכה כרב, כי לא נאמרו דברים אלו אלא לכתחילה, ולכתחילה אוסרים אף הריח.

ובדעת רש״י בזה יש לעיין: כי אף לשיטת רש״י לכתחילה אסור, וכמו שכתבו התוספות בדעתו [הובא לעיל בהערה *60], ומכל מקום כתב רש״י כאן: אסרה רבא מפרזיקא ליכלה בכותחא, משום **דקסבר** ריחא מילתא היא, ומשמע דהיינו כרב, והרי לשיטת רש״י לכתחילה לכולי עלמא אסור, וכאן חשיב ״לכתחילה״ וכמו שכתב הרי״ף, וראה מה שכתב בזה בחתם סופר הנ״ל בד״ה אמנם להרי״ף; וראה עוד בשפת אמת כאן.

שאין קבוע להן זמן להקרבתן, אינן באין בטומאה.

ולפיכך: אם היו הכהנים טמאים, אינם זורקים את דמו ואין מקטירין את אימוריו; ואין צריך לומר, שאסורין הטמאים [כהנים או בעלים] לאוכלו.

היה דם קרבנות אלו טמא אינו נזרק; היו אימוריו טמאין אינן נקטרין על גבי המזבח; ואין צריך לומר, שאם היה הבשר טמא שאינו נאכל.

היה דם הקרבנות טהור וכהנים טהורים, והיו הבשר והאימורין כולן טמאין, נחלקו בו תנאים אם הדם נזרק על גבי המזבח, וכפי שיתבאר בסוגיא שלפנינו.

אבל אם היו הבעלים טמאין הרי אלו משלחין קרבנותיהן ומקריבין אותן [לדעת רש"י ועוד ראשונים], מלבד פסח וחגיגת הרגלים.

ב. קרבנות הציבור או אפילו קרבנות היחיד שקבוע להם זמן להקרבתן הרי אלו באין בטומאה.

ומה שאנו אומרים בכל מקום, כי טומאה דחויה או הותרה "בציבור", אין הדבר תלוי בציבור כלל, אלא בקרבנות שקבוע להם זמן ואפילו של יחיד הן, אלא מפני שרוב קרבנות הציבור קבוע להן זמן, לפיכך תלו הדבר בציבור [אחרונים].

ולפיכך: היו הכהנים טמאים, הרי אלו זורקים את דמו ומקטירין את אימוריו, אבל אין אוכלין אותו; יש אומרים שאין אוכלין אותו בטומאה, ויש אומרים שאף בטהרה אינו נאכל, וכפי שיתבאר במשנה.

היה דם קרבנות אלו טמא הרי הוא נזרק על גבי המזבח; היו אימוריו טמאים יתבאר בסוגיא שלפנינו אם מקטירין אותן על גבי המזבח; היה הבשר טמא אינו נאכל; היו הבשר והאימורין כולן טמאין, יתבאר בסוגיא שלפנינו אם זורקין את דמו.

ג. הפסח, דינים מיוחדים לו, חלקן לחומרא, וחלקן לקולא:

שהפסח אינו קרב בטומאת הבעלים, ואילו שאר הקרבנות קריבין בטומאת הבעלים.

אף שהפסח קרבן שקבוע לו זמן הוא, אין בו את ההיתר שיש בשאר הקרבנות לבוא בטומאה, ולא הותרה בו טומאה אלא ברוב ציבור.

ואילו לענין אכילה, קל הוא משאר קרבנות, וכפי שיתבאר במשנה שלפנינו.
הקדמה].

חמשה דברים שהן קרבנות ציבור שעומדים לאכילה, **באין** הן **בטומאה**, ומכל מקום **אינן נאכלין בטומאה**, הואיל ואין עיקר הבאתן לאכילה אלא לתיקון דבר אחר, וכפי שיתבאר [מאירי].

דברי המשנה ששנינו: אינן נאכלין בטומאה, יש לפרש בשני אופנים:

א. ללמדך: כי אף שנדחית הטומאה לענין זריקה והקרבה, אינה נדחית לענין אכילה בטומאת הגוף [של כהנים או בעלים] או בטומאת הבשר.

ב. יתירה מזו באה לחדש משנתינו, וללמדך: כי הקרבן שנדחית טומאתו ונזרק דמו

בטומאה, לא הותרה בו אלא זריקת דמו והקטרת אימוריו, אבל אכילת הקרבן — אפילו טהור היה הבשר, ואפילו לכהנים טהורים — לא הותרה בו, הואיל ובטומאה נזרק דמו, [והסוגיא שלפנינו תתבאר על דרך זה, הואיל וכן הוא מוכח בשיטת רש״י בזבחים צט ב, וכפי שכתבו האחרונים, וראה הערה[68]].

ואלו הן:

א. מנחת **העומר** הבאה בששה עשר בניסן מן השעורים עשרון של סולת שעורים, וקומץ

---

68. ברש״י בזבחים צט ב, הביא משנתנו כדי להוכיח שהקרבן שהוקרב בטומאת הכהנים אינו נאכל לכהנים ואפילו טהורים, ומכאן למדו האחרונים [ראה חידושי מרן רי״ז הלוי על התורה פרשת בהעלותך], כי רש״י מפרש משנתינו כפירוש השני שהזכר.

וכן מוכח בהדיא בתוספות רי״ד בסוגייתנו שהוא מפרש דברי המשנה כפירוש השני.

וכן נקטו גם מהר״י קורקוס והכסף משנה בפרק י ממעשה הקרבנות הלכה כג, [וראה גם בכסף משנה פרק ד מביאת מקדש הלכה יא].

וראה ברש״י לעיל סב א, ד״ה היכא אישתראי, שהביא משנתנו לענין אכילת בשר קרבנות ציבור שנטמא; ואפשר שלדעת רש״י, זה וזה בכלל משנתנו.

אמנם רבינו עקיבא איגר בגליונו על הרמב״ם, בפרק ד מביאת מקדש הלכה יא, תמה על הכסף משנה, ונקט בפשיטות, כי אין בכלל משנתנו, אלא שאינו נאכל בטומאת הגוף או בטומאת בשר, וכפירוש הראשון שהזכרנו; וכן יש ללמוד מדברי התוספות ביומא מו א ד״ה תחילתו, בקושייתם על רש״י.

ובעיקר דעת הרמב״ם לענין הלכה, נחלקו בו האחרונים:

דעת הכסף משנה והמהר״י קורקוס שם, ודעת הרעק״א הנ״ל, כי כל קרבן שקרב בטומאה אינו נאכל.

אבל דעת הרדב״ז בהלכות ביאת מקדש שם [מכח סתירה לדעתו בדברי הרמב״ם בזה], והגרי״ז שם, כי לדעת הרמב״ם אין אסור בהן אלא אכילה בטומאת הגוף או בטומאת בשר, [וראה עוד שם בדעת התוספות].

ודעת התוספות יומא ז א ד״ה דם, לחלק בזה בין אם טומאה הותרה בציבור, כי אז הקרבן נאכל אם לא שנטמא הבשר עצמו, לבין אם טומאה דחויה בציבור, כי אז הקרבן אינו נאכל אפילו כשלא היה הבשר טמא.

וכבר האריכו האחרונים למעניתם בענין זה.

ב. מלשון רש״י נראה, כי אין המשנה באה להשמיענו שחמשה קרבנות אלו דוחין את הטומאה, אלא ללמדנו כי אף שידענו שקרבנות אלו דוחין את הטומאה, מכל מקום אין הן מותרין באכילה, [וראה עוד בזה לקמן בהערה (71) אות ד].

והמאירי כתב: צריך שתדע, שמשנה זו אין ענינה אלא בקרבנות הציבור שהן נאכלין, ומתוך שהוצרך לומר בפסח שהוא קרבן ציבור והוא נאכל בטומאה, הוצרך לומר באלו שהן קרבנות הצבור הנאכלין שאין נאכלים בטומאה, ומתוך כך הזכיר שהן חמשה, ואלו הבאים בטומאה אינם חמשה לבד, שהרי כל קרבן שקבוע לו זמן הן של יחיד הן של צבור הן מן הנאכלים הן מן הנשרפים טומאה דחויה בו, ולא הופקעה דחיית הטומאה אלא בקרבנות שאין קבוע להן זמן אפילו של צבור כגון פר העלם דבר, הא כל שזמנו קבוע טומאה דחויה בו, ולא נאמר כאן מנין חמשה, אלא בקרבנות צבור שהן נאכלים, ובא ללמד שאע״פ שקרבים בטומאה, אין נאכלין בטומאה וכו׳.

ומקטיר והשאר נאכל לכהנים כשיירי כל המנחות; ואין עיקרה באה לאכילה שעיקר הבאת העומר להתיר תבואה חדשה להדיוט, ולפיכך אינה נאכלת בטומאה [מאירי].

ב. **ושתי הלחם** הבאין בעצרת עם זבחי שלמי צבור, עשרון של סולת חיטים בכל אחד מהם, ונאכלים האחד לכהן גדול והאחר מתחלק לכל המשמרות; ואין עיקרן באין לאכילה, אלא להתיר להביא מנחות מן התבואה החדשה [מאירי].

ג. **ולחם הפנים** בכל שבת ושבת שתים עשרה חלות, כל אחת שני עשרונים, ומסלקין את הישן וחולקין אותו משמר היוצא ומשמר הנכנס עם כהן גדול, ואוכלים ביומו; ואין עיקרו בא לאכילה, אלא להעמיד השולחן בכבוד ובהידור, ועומד שם כשיעור שאפשר לו באכילה ראויה והוא שבעה ימים [מאירי].

ד. **וזבחי שלמי ציבור**, הם שני כבשי עצרת הבאים שלמים ומקטירים אימוריהם ובשר נאכל לכהנים [ואין לך שלמי ציבור אלא אלו, ואילו שאר קרבנות הציבור הרי הן עולה או חטאת]; ואין עיקרן בא לאכילה, אלא להתיר שני הלחם לכהנים [מאירי].

ה. **ושעירי ראשי חדשים** הבאים חטאת [למוסף], ונאכלים לכהנים; ואין עיקרן בא לאכילה, אלא לכפר על טומאת מקדש וקדשיו [מאירי][69]

ואילו שאר קרבנות הציבור אף שבאין הן בטומאה, אין שייך לומר בהן שאינן נאכלין בטומאה, כיון שאינן נאכלין כלל ואפילו כשבאין בטהרה, כי בחלקן קרבנות עולה הן שכולה כליל לד׳, ובחלקן חטאות הפנימיות הן, שנשרף הבשר כולו.

אבל **הפסח שבא בטומאה**, הרי הוא **נאכל בטומאה** ואפילו לטמאים.

והטעם שהפסח שונה משאר הקרבנות להיאכל בטומאה: כיון **שלא בא** ציווי הקרבת קרבן פסח **מתחילתו אלא לאכילה**, וכמאמר הכתוב בפרשת קרבן פסח ״לפי אכלו״, והואיל שזה הוא עיקרו של הפסח, ודאי כשבא הכתוב להתירו להביא בטומאה, כדי להתירו באכילה הוא שהתירתו תורה.[70]

גמרא:

שנינו במשנה: חמשה דברים באין בטומאה ואינן נאכלין בטומאה:

ומפרשינן: ״**חמשה״ למעוטי מאי**?!

כלומר: לשם מה הזכירה המשנה מנינן של הקרבנות שבאין בטומאה ואינן נאכלין בטומאה, כך היה לו לתנא לשנות: קרבנות ציבור באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה.

ומפרשינן: כי המנין אתי **למעוטי חגיגת**

---

69. ראה בצל״ח שביאר טעם המשנה שסידרה חמשת דברים אלו כפי שסידרה.

70. ברש״י הביא כאן הדרשה שדרשו לעיל [סו ב, וסז א] מן המקרא ״איש איש כי יהיה טמא לנפש״ איש נדחה לפסח שני ואין ציבור נדחין, ואילו בגמרא לקמן למדו שהפסח בא בטומאה

חמשה עשר בניסן, וכן שאר כל חגיגות הרגלים, ללמדך: שאין חגיגה דוחה את הטומאה.

וחידוש הוא, **דסלקא דעתך אמינא, כיון דקרבן ציבור הוא**, שהרי אף שכל יחיד ויחיד הוא שחייב בחגיגה, מכל מקום כיון "דאתי בכינופיא" [שהוא בא באסיפת חברים ברגל] קרוי הוא קרבן ציבור, **וקביעא ליה מועד** [זמנו קבוע], אם כן: **תדחי** את **הטומאה**.

לפיכך **קא משמע לן** משנתנו, שאינו דוחה את הטומאה.

והטעם: **כיון דאית ליה** לקרבן החגיגה **תשלומין כל שבעה** ימים למי שלא הקריב קרבן חגיגתו בזמנו הקבוע, והרי ממילא קרבן זה **לא דחיא שבת** שהרי אין זמנו קבוע [מאירי, וראה הערה(71)], **ומדשבת לא דחיא, לא דחיא** נמי **טומאה**.

ותמהינן: **וניתני נמי** במשנתנו: **שעירי** חטאת הבאים למוסף של **הרגלים**, שהרי אף אלו באין בטומאה ואינן נאכלין בטומאה, הואיל ואין עיקרן לאכילה?!

ומשנינן: **הא** כבר **תנא ליה** במשנתנו **זבחי שלמי צבור**, ללמדך, שאף מיני דמים [שנזרק דמם על המזבח] אין נאכלין בטומאה, וממילא אתה למד, כי אף שעירי הרגלים אין נאכלים בטומאה.

ותמהינן על תירוצנו: **אי הכי, שעירי ראשי חדשים** — שהן מיני דמים — **נמי לא ליתני** במשנה, **דהא תנא** כבר **זבחי שלמי צבור**?!

אמרי, תרצו בני הישיבה:

שעירי ראשי חדשים איצטריכא ליה לשנותם במשנתנו שהם באין בטומאה. עז-א

כי **סלקא דעתך אמינא**: לא יבואו בטומאה, כיון **דהא לא כתיב בהו** "מועד".

מן הכתוב "במועדו", וראה מה שכתבו בתוספות סו א, ד"ה מה; וראה עוד בצל"ח בגמרא שהובא לקמן בהערה (73).

71. א. כתב המאירי: "כבר ביארנו, שאף קרבן היחיד כל שקבוע לו זמן דוחה את הטומאה, ואם כן מה שאמרו כאן בחגיגה סלקא דעתך אמינא "**כיון דקרבן ציבור הוא**" וקבוע לו זמן תיתי בטומאה — לאו דוקא, שאף אם היתה קרבן יחיד הדין כן, אלא שמאחר שיש לה תשלומין אין זה קרוי קביעות זמן".

ב. בתוספות תמהו על גירסתנו שתלתה אי דחיית שבת בתשלומין, שהרי ממקרא אנו למדים זה כמבואר לעיל ע ב. וביארו האחרונים גירסתנו, דאין הכי נמי, אלא שהגמרא נותנת טעמא לקרא.

ג. עוד תמהו התוספות: והרי כשהיו הבעלים טמאים ביום הראשון אין להם תשלומין לחד מאן דאמר במסכת חגיגה, ואם כן, האיך לומדת הגמרא טומאה מתשלומין.

ובישוב קושיא זו כתב המנחת חינוך סוף מצוה פח, כי הואיל ועיקר מצות חגיגה יש לה תשלומין, אין קרבן זה חשוב "קרבן שקבוע לו זמן", ולפיכך אינו דוחה את הטומאה, ולא איכפת לן אם בפועל יהיה לו תשלומין אם לא יקריבנו בטומאה.

ובקהלות יעקב הנדמ"ח סימן נה, פירש: כי הנדון אינו על טומאת הגוף של הבעלים, אלא